

TIESĪBAS UZ PERSONISKO AUTONOMIJU MODERNO TEHNOLOĢIJU KONTEKSTĀ

THE RIGHT TO PERSONAL AUTONOMY IN THE CONTEXT OF MODERN TECHNOLOGIES

Agris Bitāns, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors

Summary

The article is dedicated to cyber tort, i.e. violation of personality rights in digital environment. New technologies, amongst other effects, increase the risk of violation of personal autonomy.

Despite of adopting new legislation acts on EU and national level that improves protection of person against violation of their right and legitimate interest, it still lags behind the new technological breakthrough. Especially generative AI presents an unknown challenge not only regarding protection of intellectual property rights, but also for safeguarding of our fundamental freedoms and rights.

It is important to create universal and technologically neutral legal regulation which provides reasonable and effective legal protection against a different type of cyber tort in the future.

Since substantial development or improvement of the Civil Law will require reasonable preparation and time, it will be necessary to amend Civil Procedural Law with regulation that provides protection of personality rights analogically to protection of intellectual property rights under Chapter 30².

Atslēgvārdi: personiskās tiesības, autonomija, aizskārums, tehnoloģijas

Keywords: personal rights, autonomy, violation, technologies

Ievads

Personas aizsardzība pret tās nepamatotu aizskārumu ir viens no tiesību pamatuzdevumiem. Mūsdienu tehnoloģiskās iespējas padara ērtāku mūsu dzīvi, bet arī paver daudz plašāku un vieglāku personas aizskārumu ne tikai tiem tiesisko attiecību subjektiem, kas to vēlas izdarīt apzināti, bet arī neapzinātā veidā. Līdz ar to ir loģiski noskaidrot, kādus izaicinājumus personas autonomijai rada modernās tehnoloģijas un vai pastāvošie civiltiesiskie aizsardzības līdzekļi šajā jomā ir pietiekami.

1. Personas autonomijas vispārīgs apskats

Civiltiesisko attiecību subjekta autonomijas princips ir viens no fundamentālajiem civiltiesību vispārējiem tiesību principiem.¹ Tas eksistē jau kopš romiešu tiesību laikiem² un savu moderno izpratni ieguva Lielās franču revolūcijas laikā.³ Civiltiesību kā privāto tiesību sfērā dominē galvenokārt autonomijas princips.⁴ Tā kā civiltiesības vispirms realizē subjektu izteikti privātās (personiskās) intereses, tad tieši civiltiesisko attiecību subjekti paši izvēlas savu uzvedību, t. i., rada sev tiesības un uzņemas saistības. Un neviens, t. sk. arī valsts, nedrīkst diktēt, kā personām izmantot (realizēt) savas tiesības, t. sk., kā realizēt savu tiesību aizsardzību. Civiltiesisko attiecību subjekta autonomija prezumē arī tā brīvību, t. i., stāvokli būt neatkarīgam no citiem vai citu ietekmes. Personas autonomija nevar pastāvēt bez brīvības, kas reizē paredz arī civiltiesisko attiecību brīvību. Individualitāte un brīvība ir būtiski civiltiesību elementi.⁵ Civiltiesisko attiecību subjektu izteikti privātās (personiskās) intereses aizsardzību nodrošina **civiltiesisko attiecību subjekta autonomijas princips**.⁶ Brīvība ir civiltiesiskās personības jēdziena būtisks elements, t. i., tiesība līdzīgi citiem izpausties privāttiesiskā sfērā (autonomija kā pašdarbīgas personības elements),⁷ tā nodrošina individualitātes attīstību. Civiltiesisko attiecību subjekta brīvība ir viens no civiltiesību vispārējiem tiesību principiem, un līdz ar to nav iedomājama pilnīga personas individualitātes izpausme, ja ir ierobežota pašas personas brīvība.

Persona var būt patiesa brīva tikai tad, ja tā tiek pasargāta no valsts un citu personu nepamatotas iedarbības uz pašu personu, tās darbību vai personas darbības rezultātā radītajām lietām un vērtībām. Personas autonomija nosaka nepieļaujamību kādam iejaukties personas privātās lietās (piemēram, privātajā dzīvē). Civiltiesību uzdevums ir nodrošināt, lai neviena persona bez likumīga iemesla neiejauktos citas personas privātajās lietās, ja pēdējā savu darbību realizē, nepārkāpjot likumu vai citu personu tiesības vai likumīgas intereses.

Personas brīvība ir cieši saistīta ne tikai ar personas, bet arī īpašuma neaizskaramību, darījumu (līgumu) slēgšanas brīvību u. c. brīvībām.⁸

¹ Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas v/u Tiesiskās informācijas centrs, 1996, 108. lpp.; Hausmaninger H. The Austrian Legal System, Kluwer Law International, Wien, 2000, p. 254.

² Дождев Д. Римское частное право. Учебник для вузов. Москва: ИНФРА М-НОРМА, 1997, с. 2, 254, 305–306.

³ Watkin T. An Historical Introduction to Modern Civil Law. Ashgate: Dartmouth, 1999, p. 130; Cipeliuss R. Tiesību būtība. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 51. lpp.

⁴ Sinaiskis V. 1996, 108. lpp.

⁵ Sinaiskis V. Personība un personiskās tiesības jaunajā Civillikumā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, Nr. 2. Rīga: Tieslietu ministrija, 1938, 328. lpp.

⁶ Tuvāk par to sk.: Bitāns A. Vispārīgie principi, nosakot kompensāciju par nemantisku aizskārumu. Jurista Vārds, Latvijas Vēstnesis, Nr. 37 (295), 14.10.2003.; Bitāns A. Tiesas ieskaits un svarīgi iemesli civiltiesisku strīdu risināšanā. Latvijas Universitātes raksti, Nr. 667. Rīga: LU, 2004, 117. lpp.; Sinaiskis V. 1996, 108. lpp.; Hausmaninger H. The Austrian Legal System. Wien: Kluwer Law International, 2000, p. 254. Citi autori to sauc arī par **iejaukšanās privātajās lietās nepieļaujamības principu**. Sk.: Гражданское право: в 4-х томах. Том 1. Общая часть. Отв. ред. Суханов Е. Москва: Wolters Kluwer, 2006, с. 51.

⁷ Sinaiskis V. 1938, 327. lpp.

⁸ Sīkāk par to sk.: Bitāns A. 14.10.2003.; Bitāns A. 2004, 118. lpp.; Torgāns K., Kārklīņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 45., 53., 85., 152., 356., 358., 359. lpp.

Personas autonomija (brīvība) ietver gan personas fizisku brīvību, ķermenisku autonomiju (fizisku neaizskaramību), garīgu autonomiju, cieņas neaizskaramību, individualitātes autonomiju, personisko neaizskaramību, seksuālo autonomiju, informatīvo autonomiju un privātumu u. c. brīvības. Gan pati persona, gan tās tiesības un nemantiskie labumi (vērtības) ir saistītas ar personiskām tiesībām, kuras kā civiltiesības bauda tiesas aizsardzību.⁹

Pagājušā gadsimta otrajā pusē cilvēks kā personība kļuva par augstāko vērtību, un tās tiesības tiek atzītas katram neatkarīgi no savas izcelsmes, rases, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valsts vai sociālās piederības, piederības kādai nacionālai minoritātei, finansiālā vai mantiskā stāvokļa, kārtas vai citiem apstākļiem.

Šo tiesību un brīvību nozīmīgumu apliecina to iekļaušana kā vairākos starptautiskajos aktos, tā arī visu demokrātisko valstu konstitūcijās. Personisko tiesību vērtība ir saistīta ar to, ka tās pastāv pašas par sevi un to reālas lietošanas iespēja nosaka cilvēka stāvokli sabiedrībā.¹⁰ Šīs tiesības veido būtisku pamatu cilvēka esamībai. Ne velti tās tiek sauktas par **cilvēka pamattiesībām, pirmās paaudzes tiesībām**, kuru uzdevums ir nodrošināt indivīda kā civiltiesiskās sabiedrības locekļa brīvību un autonomiju.¹¹

Arī Latvijas Republika, atzīstot šīs tiesības un brīvības par fundamentālām, gan pievienojās veselai virknei starptautisku aktu, piemēram, Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai, Starptautiskajam paktam par pilsoņu un politiskajām tiesībām,¹² Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai,¹³ gan papildināja Satversmi ar jaunu 8. nodaļu – “Cilvēka pamattiesības”,¹⁴ kas apliecina, ka Satversme garantē personām virkni nozīmīgu tiesību.

Personiskā autonomija tiks aplūkota kontekstā ar personiskām tiesībām, t. i., tādām subjektīvām tiesībām, kas rodas un pastāv personai saistībā ar mantiski (naudiski) tieši neizsakāmiem (nenovērtējamiem) labumiem, t. i., nemantiskiem labumiem, kas ir cieši saistīti ar personu vai tās tiesībām un ir civiltiesiskā regulējuma objekts. Vienlaikus personiskām tiesībām kā civiltiesisko aizsardzību baudošām tiesībām ar absolūtu un nemantisku raksturu var piemist arī mantiska (ekonomiska) vērtība.

⁹ Sinaiskis V. Civiltiesības. Latvijas vispārējo civiltiesību zinātniskā apstrādājumā. I. Vispārējie civiltiesību pamati (Prolegomena). Rīga: Valters un Rapa, 1935, 274. lpp.; Sinaiskis V. Raksti. Personiskas tiesības, alimenti un pirkšana-pārdošana. Rīga: Aequitas, 1929, 14.–15. lpp.

¹⁰ Гражданское право: в 4-х томах. Том 2. Вещное право. Наследственное право. Исключительные права. Личные неимущественные права. Отв. ред. Суханов Е. Москва: Wolters Kluwer, 2007, с. 402.

¹¹ Права человека. Отв. ред. Лукашева Е. Москва: Норма, 2001, с. 142.

¹² Latvijas Republika pievienojās šiem diviem starptautiskiem aktiem ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1990. gada 4. maija deklarāciju “Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”. Ziņotājs, Nr. 21, 24.05.1990.

¹³ Latvijas Republikas 04.06.1997. likums “Par 1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11. protokolu”. Latvijas Vēstnesis, 13.06.1997., Nr. 143/144.

¹⁴ 8. nodaļa “Cilvēka pamattiesības” 1998. gada 15. oktobra likuma redakcijā, kas stājas spēkā no 06.11.1998. Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 23.10.1998., Nr. 308/312 (1369/1373).

2. Tehnoloģiju radītie izaicinājumi

Mūsdienu tehnoloģiju rezultātā pieaug personisko tiesību aizskārums risks, piemēram, cilvēku filmēšana vai monitorēšana publiskajā telpā, cilvēku hologrammu radīšana un izmantošanas iespēja bez saskaņošanas, kas apdraud aktieru tiesības uz savu ārējo izskatu, kā arī uz ienākumiem no dalības kinofilmu uzņemšanā,¹⁵ vai “atriebšanās porno” video publicēšana.¹⁶ Tehnoloģiskās iespējas rada jaunus aizskārumus, piemēram, tā saucamās “personības” (identitātes) zādzības risku¹⁷ vai sieviešu slepenu filmēšanu skolās, darbavietās, tualetēs un uzlaikšanas kabīnēs un uzfilmēto materiālu demonstrēšanu pornogrāfijas vietnēs un citur internetā.¹⁸ Šobrīd ir iespējams radīt dziļviltojumus,¹⁹ nemaz nerunājot par parastiem viltojumiem.²⁰ Tāpat paveras daudz vienkāršāka iespēja prettiesiski iegūt un uzkrāt personisku informāciju, t. sk. šantažēt ar tās izplatīšanu²¹, vai arī izplatīt sociālajos tīklos prettiesisku, aizskarošu informāciju par personu, t. sk. komentāru veidā, veicot kiber-vajāšanu (*cyberstalking*) un kibertiranizēšanu (*cyberbullying*).²² Personas prettiesisks aizskārums digitālajā vidē ir ieguvis savu apzīmējumu – “kiberdelikts” (*cyber tort*).²³

Mākslīgais intelekts, kas ir veidots kā liels palīgs, vienlaikus rada vēl lielāku virkni ētisku²⁴ un juridisku izaicinājumu. Piemēram, mākslīgā intelekta sistēmu izmantošana: sejas atpazīšanai un citu biometrisku atpazīšanas veidu izmantošanai,

¹⁵ Sk.: Greek C. International Personality Rights and Holographic Portrayals. Indiana International and Comparative Law Review, Vol. 27 (247), 2017, pp. 247–275.

¹⁶ Liberty M. S. Cyber Torts And “Revenge Porn” Claims, plaintiffmagazine.com. Pieejams: <https://plaintiffmagazine.com/recent-issues/item/cyber-torts-and-revenge-porn-claims> [aplūkots 05.03.2025.]

¹⁷ Andersone Dž. Personas datu aizsardzības krimināltiesiskie aspekti. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2018, 73., 77. lpp.; Krāpnieki izmanto slavenā franču aktiera Žerāra Depardjē Krievijas pasi, lai noformētu mikrokreditu, kasjauns.lv. Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/izklaide/643461-krapnieki-izmanto-slavena-francu-aktiera-zerara-depardje-krievijas-pasi-lai-noformetu-mikrokreditu> [aplūkots 05.03.2025.]; Latvijā sievietei nozog identitāti un paņē “ātros kreditus” vairāku tūkstošu apmērā, apollo.lv. Pieejams: <https://www.apollo.lv/6718938/latvija-sievietei-nozog-identitati-un-pa-nem-atros-kreditus-vairaku-tukstosu-apmera> [aplūkots 01.07.2019.]; Olander P. ID Theft. The New Criminality. Scandinavian Traveler. January 2015, pp. 77–82.

¹⁸ Korejas sievietes iziet demonstrācijā pret sleptu filmēšanu, delfi.lv. Pieejams: <https://www.delfi.lv/news/arzemes/tukstosi-sieviesu-dienvidkoreja-proteste-pret-slepto-kameru-pornografiju.d?id=50193709> [aplūkots 07.04. 2018.]

¹⁹ VIDEO. Karalim Čārlzam III esot romāns ar influenceri. Viņš tiešām šķirsies no karalienes Kamillas? LA.LV. Pieejams: <https://www.la.lv/video-karalim-carlzam-iii-romans-ar-influenceri-vins-tiesam-skirsies-no-karalienes-kamillas> [aplūkots 25.01.2025.]

²⁰ Piem., Maska pretukrainiskais paziņojums “Fox News” satricina internetu: patiesība tiek atklāta tikai vēlāk. LA.LV. Pieejams: <https://www.la.lv/maska-pretukrainiskais-pazinojums-fox-news-satricina-internetu-patiesiba-tiek-atklata-tikai-velak> [aplūkots 15.03.2025.]

²¹ Vācijā notiesā smagi traumētās F1 leģendas Mihaēla Šumahera ģimenes šantažētājus, kuri gribēja 15 miljonus eiro. Jauns.lv, Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/sports/641386-vacija-notiesa-smagi-traumetas-f1-legendas-mihaela-sumahera-gimenes-santazetajus-kuri-gribeja-15-miljonus-eiro> [aplūkots 04.02.2025.]

²² Andersone Dž. 2018, 84.–89. lpp.

²³ Cyber Torts: Nature And Scope, Jus Corpus Law Journal. Pieejams: <https://www.juscorpus.com/cyber-torts-nature-and-scope/>; Dubey A. Torts in the Cyber World, iPleaders. Pieejams: <https://blog.iplayers.in/cyber-torts/> [aplūkots 15.03.2025.]

²⁴ Tihonovs J. Mākslīgā intelekta samītā spriež par pieejamību un ētisko problēmu blaknēm, Diena. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/eiropa/maksliga-intelekta-samita-spriez-par-pieejamibu-un-etisko-problemu-blaknem-14331160> [aplūkots 15.03.2025.]

masveida novērošana: identifikācijai, atrašanās vietas noteikšanai, uzvedības novērošanai, personas fiziskai vai garīgai analizēšanai, novērtēšanai, profilēšanai un uzvedības virzīšanai, sociālajai novērtēšanai vai lēmumu pieņemšanai attiecībā uz personu, balstoties uz biometrisku novērtējumu vai uzvedības atpazīšanu.²⁵ Tieši ģeneratīvais mākslīgais intelekts šos un citus riskus palielina. Bez tā, ka ģeneratīvais mākslīgais intelekts rada riskus saistībā ar intelektuālo īpašumu²⁶ un ir pat celtas prasības par tā apmācības tiesiskumu no intelektuālā īpašuma tiesību viedokļa,²⁷ ir skaidrs, ka tā izmantošana ir saistīta ar datu izdomāšanu (halucinācijām), kā arī var būt skaidra datu prettiesiska izmantošana vai pat apzināti nepatiesas informācijas radīšana, kā tas ir saistībā ar “DeepSeek”.²⁸

Vienlaikus palielinās mākslīgā intelekta un dažādu aplikāciju ietekme uz mūsu lēmumu pieņemšanu, faktiski pieņemot lēmumus mūsu vietā, jo algoritmi mums piedāvā saturu, izmantojot mūsu līdzšinējo skatīšanās vēsturi. Tāpat ir vēlme no personu grupām vai pat valstīm apzināti ietekmēt cilvēkus, piemēram, vēlēšanās. Tas rada vispārīgu risku zaudēt savu autonomiju un pat “cilvēcīguma” zaudēšanas risku. Līdz ar to ir loģisks jautājums par pastāvošo cilvēktiesību pastāvēšanas efektivitāti.²⁹

3. Tiesiskais regulējums un iespējamie uzlabojumi

Bez vispārīgiem civiltiesiskiem aizsardzības līdzekļiem attiecībā uz personisko tiesību aizsardzību kiberdelikta aizskāruma dēļ pastāv arī speciālais regulējums un tiesiskie aizsardzības līdzekļi.

Vispārīgā datu aizsardzības regula³⁰ paredz personai tiesības uz kompensāciju par tai nodarīto mantisko un nemantisko kaitējumu šīs regulas pārkāpuma rezultātā no pārziņa vai apstrādātāja (82. panta 1. punkts). Gan Informācijas sabiedrības pakalpojumu likuma grozījumi³¹ pēc Digitālo pakalpojumu akta³² ieviešanas un Autortiesību

²⁵ Barkāne I. Cilvēktiesību nozīme mākslīgā intelekta laikmetā. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023, 248. lpp.

²⁶ Appel G., Neelbauer J., Schwidel D. A. Generative AI Has an Intellectual Property Problem. Harvard Business Review. Pieejams: <https://hbr.org/2023/04/generative-ai-has-an-intellectual-property-problem>; Crawford K., Schultz J. Generative AI Is a Crisis for Copyright Law. Pieejams: www.issues.org, <https://www.issues.org/generative-ai-copyright-law-crawford-schultz/> [aplūkots 15.03.2025.]

²⁷ Panwar A. Generative AI and Copyright Issues Globally: ANI Media v OpenAI, Tech Policy Press. Pieejams: <https://www.techpolicy.press/generative-ai-and-copyright-issues-globally-ani-media-v-openai/> [aplūkots 15.03.2025.]

²⁸ TikTok komandantstunda, Tinder AI un Pokémon Go pārdots Saūda Arābija. Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/klausies/ieraksts/lr/204385/zinas-tiktok-komandantstunda-tinder-ai-un-pokemon-go-par-dots-sauda-arabija> [aplūkots 15.03.2025.]

²⁹ Sk., piemēram, Čeiča I. Pamattiesību harta un mākslīgais intelekts – vai tiešām cilvēktiesību beigu sākums? Jurista Vārds, 30.04.2024., Nr. 18/19 (1336/1337), 56.–59. lpp.

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (Dokuments attiecas uz EEZ).

³¹ Grozījumi Informācijas sabiedrības pakalpojumu likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 07.06.2024., Nr. 110.

³² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2022/2065 (2022. gada 19. oktobris) par digitālo pakalpojumu vienoto tirgu un ar ko groza Direktīvu 2000/31/EK (Digitālo pakalpojumu akts).

likuma grozījumi,³³ ieviešot Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu,³⁴ sniedz papildu aizsardzības iespējas. Tāpat ir gaidāmas izmaiņas sakarā ar Datu akta³⁵ ieviešanu, kura ieviešanas termiņš ir 2025. gada 12. septembris, un Mākslīgā intelekta akta³⁶ ieviešanu, kura ieviešanas pamattermiņš ir 2027. gada 2. augusts.

Ne visi jaunievedumi personas aizsardzībai ir ieviesti, un arī pēc to ieviešanas ir skaidrs, ka vispārīgo civiltiesisko aizsardzības līdzekļi var nebūt pietiekami efektīvi, gan ņemot vērā tiesvedības laiku un kaitējuma novēršamību, piespriedās kompensācijas samērīgumu, gan pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanas praksi, kas nav pietiekami ātra un sekmīga, jo tiesas uztraucas par vārda brīvības ierobežošanas risku.

Tāpat, lai arī ir paredzēts starpniecības pakalpojuma sniedzēja pienākums un atbildība, t. sk. par neneitrālu pakalpojuma sniegšanu, tomēr ir šaubas, ka piedāvātie administratīvie un ārpus tiesas līdzekļi (tiesu vai administratīvo iestāžu izdotie rīkojumi, kuros ir noteikta prasība izbeigt vai novērst jebkāda veida pārkāpumu, tostarp izņemot rīkojumos norādīto nelikumīgo saturu vai liegt tam piekļuvi) būs pietiekami efektīvi attiecībā uz cietušajiem, it sevišķi, kas nav “pakalpojuma saņēmēji” Digitālo pakalpojumu akta 3. panta b) punkta izpratnē vai “patērētāji” 3. panta c) punkta izpratnē, ja aizskārums notiek, sniedzot “starpniecības pakalpojumus” (3. panta g) punkts).

Personai ir nepieciešama aizsardzība pret **nelikumīga**³⁷ un aizskaroša satura izplatīšanu sabiedrībai, kas var būt daļa no pamatinformācijas (satura) vai komentāri. Tāpat ir jāparedz iespēja uzlikt pienākumu ne tikai tiešajam aizskārējam, bet arī tālākajiem nelikumīga satura izplatītājiem, kā arī ir nepieciešama ātra pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošana, lai novērstu lielāku kaitējumu.

Pārņemot Mākslīgā intelekta aktu, ir jāparedz arī efektīva personas aizsardzība pret tās personisko tiesību aizskārums ar mākslīgā intelekta palīdzību. Būtu jādomā par vispārīgu – tehnoloģiski neitrālu – risinājumu, ko varētu iekļaut Civillikumā. Taču Civillikuma uzlabojumu grozījumu izstrāde varētu būt liels izaicinājums un prasītu laiku, tad varētu papildināt Civilprocesa likumu ar analogisku nodaļu – kā 30.² nodaļa “Lietas par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem un aizsardzību”. Attiecīgi šajā regulējumā būtu jāparedz šādi noteikumi:

³³ Grozījumi Autortiesību likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 04.04.2024., Nr. 67.

³⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/13/ES (2010. gada 10. marts) par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva) (versione codificata) (Dokuments attiecas uz EEZ).

³⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/2854 (2023. gada 13. decembris) par saskaņotiem noteikumiem par taisnīgu piekļuvi datiem un to lietošanu un ar ko groza Regulu (ES) 2017/2394 un Direktīvu (ES) 2020/1828 (Datu akts) (Dokuments attiecas uz EEZ).

³⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1689 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko nosaka saskaņotas normas mākslīgā intelekta jomā un groza Regulas (EK) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 un (ES) 2019/2144 un Direktīvas 2014/90/ES, (ES) 2016/797 un (ES) 2020/1828 (Mākslīgā intelekta akts).

³⁷ Tas aptvertu informāciju, kas attiecas uz nelikumīgu saturu, produktiem, pakalpojumiem un darbībām neatkarīgi no tās veida, piemēram, nelikumīga naida runa, nelikumīgs diskriminējošs saturs, seksuālu vardarbību pret bērnu atspoguļojošu attēlu kopīgošana, nelikumīga privātu attēlu kopīgošana bez saskaņošanas, kibervajāšana, ar autortiesībām aizsargātu materiālu nesankcionēta lietošana (Digitālo pakalpojumu akta Preambulas 12. punkts).

- ka lietas par personisko tiesību aizskārumiem tiesa izskata prasības kārtībā pēc vispārējiem noteikumiem, ievērojot šajā nodaļā paredzētos izņēmumus;
- kā pagaidu aizsardzības līdzekļi būtu jāparedz arī:
 - 1) aizskaroša satura vai materiāla izplatīšanas pārtraukšana,
 - 2) tā atsaukšana,
 - 3) aizliegums veikt noteiktas darbības gan atbildētājam, gan personām, kuru sniegtie **starpniecības pakalpojumi**³⁸ tiek izmantoti, lai aizskartu personas tiesības, vai personām, kuras padara iespējamu šāda pārkāpuma izdarīšanu;
- ir tiesības lūgt, lai tiek noteikts pagaidu aizsardzības līdzeklis pirms prasības celšanas tiesā;
- pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu tiesa vai tiesnesis izlemj **5 dienu** laikā pēc pieteikuma saņemšanas vai lietas ierosināšanas, un, ja kavēšanās varētu radīt neatgriezenisku kaitējumu subjektam, tad pieteikumu par pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu tiesa vai tiesnesis izlemj ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc pieteikuma saņemšanas, iepriekš nepaziņojot atbildētājam un citiem lietas dalībniekiem;
- ir tiesības pieprasīt, lai informāciju par aizskarošā satura izcelsmi un to izplatīšanu vai konta lietotāja patieso identitāti sniegtu atbildētājs vai persona:
 - 1) kura ir izplatījusi aizskarošo saturu,
 - 2) kura sniegusi starpniecības pakalpojumus saistībā ar aizskarošā objekta izmantošanu vai izplatīšanu vai
 - 3) par kuras iesaisti pārkāpumā (aizskaroša satura radīšanā, izplatīšanā vai piedāvāšanā vai starpniecības pakalpojumu sniegšanā) ir norādījušas iepriekš norādītās personas;
- pārkāpuma fakta pierādīšanas gadījumā tiesa spriedumā var noteikt vienu vai vairākus šādus pasākumus:
 - 1) pārtraukt un aizliegt prettiesiska aizskaroša satura izmantošanu vai izplatīšanu;
 - 2) pārtraukt un aizliegt sniegt starpniecības pakalpojumus, kuri tiek izmantoti prettiesiski aizskaroša satura radīšanai un izplatīšanai;
 - 3) atlīdzināt nodarītos zaudējumus un nemantisko kaitējumu;
 - 4) atsaukt vai dzēst aizskarošo saturu no platformas;
 - 5) liegt pieeju vai pilnībā izņemt no apgrozības iekārtas, platformas, pakalpojumus, kas izmantoti vai paredzēti aizskaroša satura radīšanai un izplatīšanai un ja to īpašnieks zināja vai viņam no lietas apstākļiem vajadzēja zināt, ka tās tiek lietotas vai paredzētas prettiesisku darbību veikšanai;
 - 6) publicēt informāciju par spriedumu, tostarp pilnībā vai daļēji publicēt tiesas spriedumu attiecīgajā platformā.

Kopsavilkums

1. Modernās tehnoloģijas ir paredzētas, lai atvieglotu mūsu dzīvi, taču vienlaikus tās rada reālu apdraudējumu personiskām tiesībām un personas autonomijai kopumā.

³⁸ Informācijas sabiedrības pakalpojumu likuma 1. panta otrās daļas 7) punkta izpratnē.

2. Esošie civiltiesiskie aizsardzības līdzekļi ir nepietiekami, lai atbilstoši reaģētu uz personisko tiesību aizskārumiem moderno tehnoloģiju kontekstā tieši no reaģēšanas laika, efektivitātes un plašuma viedokļa.
3. Lai arī normatīvais regulējums šajā jomā tiek un tiks uzlabots, tomēr sakarā ar Eiropas Savienības tiesību aktu transponēšanu ir jādomā par aizsardzības efektivitātes uzlabošanu, papildinot normatīvos aktus ar tehnoloģiski neitrālu un vispārēju regulējumu.
4. Kamēr netiks veikts Civillikuma uzlabojums vai pieņemts jauns civiltiesības reglamentējošs kodificēts tiesību akts, var izmantot jau iesākto praksi, papildinot Civilprocesa likumu ar analogisku nodaļu – kā 30.² nodaļa.
5. Tāpat ir jāturpina uzlabot personisko tiesību aizsardzības tiesu praksi – primāri, lai mazinātu aizskāruma radīto kaitējumu un sekundāri nodrošinātu atbilstošu atlīdzinājumu tiesību un likumisko interešu aizskāruma gadījumā.